

Sygn. akt II Ns 1876/14

POSTANOWIENIE

Dnia 13 października 2015 roku

Sąd Rejonowy dla Łodzi Widzewa w Łodzi, II Wydział Cywilny

w następującym składzie:

Przewodniczący: SSR A. Z.

Protokolant: staż. S. C.

po rozpoznaniu w dniu 13 października 2015 roku w Łodzi

na rozprawie

sprawy z wniosku A. G. (1)

z udziałem P. G., A. G. (2), R. G. (1), R. G. (2), Skarbu Państwa Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego Ł. w Ł.

o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku

postanawia:

1. oddalić wniosek;

2. ustalić, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sygn. akt II Ns 1876/14

UZASADNIENIE

We wniosku z dnia 09 września 2014 roku A. G. (1) wniósł o uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu spadku po K. G. (1).

W uzasadnieniu wskazał, że nie utrzymywał kontaktów z przyrodnim bratem i nie był świadomy jego sytuacji materialnej. O jego śmierci dowiedział się późno i nie wiedział, że powinien odrzucić po nim spadek, do którego nie rościł sobie żadnych praw.

(wniosek k.3)

Postanowieniem z dnia 3 listopada 2014 roku Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestników postępowania: P. G., A. G. (2), R. G. (1), R. G. (2), Skarb Państwa Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego Ł. w Ł..

(postanowienie k.16)

W odpowiedzi na wniosek Skarb Państwa Naczelnik Pierwszego Urzędu Skarbowego Ł. w Ł. wniósł o jego oddalenie. Podniósł, iż postępowanie spadkowe po K. G. (1) toczyło się w sprawie o sygnaturze akt II Ns 118/12 od 20 stycznia 2012 roku do 13 maja 2014 roku. A. G. (1) był uczestnikiem tego postępowania zawiadamianym o każdym kolejnym terminie posiedzeń sądowych. Otrzymał również wniosek o stwierdzenie nabycia spadku wraz z załącznikami, w tym wykazem długów podatkowych wobec Pierwszego Urzędu Skarbowego Ł. w Ł.. W ocenie uczestnika, A. G. (1) przy dołożeniu należytej staranności mógł po ewentualnym zasięgnięciu porady prawnej odrzucić spadek najpóźniej w trakcie postępowania sądowego w sprawie II Ns 118/12. Wskazał, że podnoszone przez wnioskodawcę okoliczności,

że nie utrzymywał kontaktów z przyrodnim bratem, a o jego śmierci dowiedział się późno i nie miał wiedzy, że powinien odrzucić spadek nie stanowią przesłanek uchylenia się od skutków złożenia lub nie złożenia oświadczenia woli z art.1019 k.c.. Podniósł, że jedynie działanie wnioskodawcy pod wpływem błędu lub groźby, które spowodowały przyjęcie spadku, mogłyby uwolnić wnioskodawcę od odpowiedzialności za długi spadkowe. Zaznaczył, że działanie pod wpływem błędu nie jest równoznaczne z zaniechaniem czynności prawnych wynikających z niezajomości prawa.

(pismo uczestnika k.25-26)

Na rozprawie w dniu 13 października 2015 roku wnioskodawca oświadczył, że nigdy nie składał żadnego oświadczenia o przyjęciu spadku po K. G. (1). Sprecyzował wniosek w ten sposób, że wnosił o uchylenie się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po K. G. (1). Wyjaśnił, że nie odrzucił spadku z powodu błędu.

(protokół rozprawy k.50-53)

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

K. G. (1), syn R. i T., zmarł w dniu 23 maja 2011 roku w Ł., gdzie ostatnio stale zamieszkiwał, jako rozwiedziony. Spadkodawca pozostawił dwoje dzieci: A. G. (2) i P. G.. Spadkodawca nie miał innych dzieci własnych ani przysposobionych. Rodzice spadkodawcy zmarli przed nim. K. G. (1) pozostawił troje braci: A. G. (1), R. G. (1) i R. G. (2). Spadkodawca nie sporządził testamentu.

Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po K. G. (2) toczyło się przed tutejszym sądem w sprawie o sygnaturze akt II Ns 118/12.

W dniu 22 czerwca 2011 roku, przed notariuszem M. K., w Kancelarii Notarialnej w Ł., A. G. (3) złożył oświadczenie o odrzuceniu spadku po ojcu K. G. (1).

W dniu 28 listopada 2011 roku, przed notariuszem M. K., w Kancelarii Notarialnej w Ł., M. G. złożyła w imieniu małoletniej P. G. oświadczenie o odrzuceniu spadku po ojcu K. G. (1).

Postanowieniem z dnia 5 lutego 2013 roku A. G. (1) został wezwany do udziału w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po K. G. (2) w charakterze uczestnika. Wypis postanowienia wraz z odpisem wniosku i pouczeniem doręczono A. G. (1) w dniu 11 lutego 2013 roku.

(dowód: odpis skrócony aktu zgonu spadkodawcy k.5, zapewnienia spadkowe k.63, postanowienie k.45, dowód doręczenia k.57 załączonych akt II Ns 118/12, oświadczenie A. G. (2) k.2 załączonych akt II Ns 1037/11, oświadczenie P. G. k.3 załączonych akt II Ns 1913/11)

W toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po K. G. (1) na rozprawie w dniu 24 maja 2013 roku A. G. (1) oświadczył, że o odrzuceniu spadku przez A. G. (2) i P. G. dowiedział się około rok temu. Wskazał, że nie składał oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku po K. G. (1).

(dowód: oświadczenie wnioskodawcy – protokół rozprawy k.63-64 akt)

Prawomocnym postanowieniem z dnia 10 września 2013 roku wydanym w sprawie o sygnaturze akt II Ns 118/12, Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi II Wydział Cywilny stwierdził, że spadek po K. G. (1), synu R.i T., zmarłym dnia (...)w Ł., ostatnio stale zamieszkałym w Ł., na podstawie ustawy nabyli bracia: R. G. (2)(syn Z.i T. J.), R. G. (1)(syn R.i T. J.) oraz A. G. (1)(syn J.i T. J.) po 1/3 części każdy z nich. Od powyższego orzeczenia A. G. (1)złożył apelację, która została oddalona postanowieniem Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 13 maja 2014 roku.

(dowód: postanowienie k.71, apelacja k. 80-80v., postanowienie k. 104 załączonych akt II Ns 118/12)

Na rozprawie w dniu 13 października 2015 roku A. G. (1) złożył oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po bracie K. G. (1) z powodu błędu i spadek po nim odrzucił. (oświadczenie - protokół rozprawy k.51)

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

Ostatecznie wnioskodawca A. G. (1) wnosił o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po bracie A. G. (1) z powodu błędu oraz przyjęcie oświadczenia o odrzuceniu spadku.

Zgodnie z art.1015 § 1 k.c., oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Brak oświadczenia spadkobiercy w powyższym terminie jest jednoznaczny z prostym przyjęciem spadku. Jednakże, gdy spadkobiercą jest osoba nie mająca pełnej zdolności do czynności prawnych albo osoba, co do której istnieje podstawa do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia, albo osoba prawna, brak oświadczenia spadkobiercy w terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza (art.1015 § 2 k.c.).

Jak wynika z cytowanego przepisu, początek biegu terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku wiąże się z chwilą dowiedzenia się przez spadkobiercę o tytule powołania do spadku. Przy czym chodzi tu o pozytywną wiedzę o faktach, z których wynika powołanie, pochodzącą z miarodajnego źródła, na przykład z zawiadomienia sądu czy informacji spadkobiercy dziedziczącego w pierwszej kolejności o odrzuceniu przez niego spadku. Natomiast, w pierwszej kolejności spadkobierca musi dowiedzieć się o śmierci spadkodawcy (tak również „Kodeks cywilny. Komentarz.” pod red. prof. dr hab. Krzysztofa Pietrzykowskiego, 2011 rok).

Termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku przewidziany w art. 1015 § 1 k.c. jest terminem zawitym prawa materialnego. Nie podlega on zatem przedłużeniu ani przywróceniu. Oznacza to, że z chwilą jego upływu wygasa uprawnienie do skorzystania z tego prawa, a oświadczenie złożone po upływie tego terminu nie wywołuje żadnych skutków prawnych. Upływ terminu z art. 1015 § 1 k.c. Sąd uwzględnia z urzędu (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 grudnia 2012 roku, V CSK 18/12, LEX nr 1293843, „Kodeks cywilny. Komentarz.” pod red. prof. dr hab. Krzysztofa Pietrzykowskiego, 2011 rok).

Jak wynika z oświadczenia złożonego przez wnioskodawcę na rozprawie w dniu 24 maja 2013 roku, A. G. (1) o odrzuceniu spadku przez dzieci spadkodawcy dowiedział się w maju 2012 roku. Od tego momentu należało zatem liczyć sześciomiesięczny termin do złożenia przez A. G. (1) oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku po bracie K. G. (1). Termin ten upłynął bezskutecznie i w świetle art. art.1015 § 1 k.c. A. G. (1) przyjął spadek po K. G. (1) wprost przez upływ czasu.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jest jednostronną czynnością prawną, do której mają zastosowanie ogólne przepisy o wadach takiego oświadczenia woli.

Spadkobierca ma możliwość uchylenia się od skutków prawnych braku oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, czyli skutków prawnych niezachowania terminów określonych w art. 1015 § 1 k.c., o ile brak oświadczenia (milczenie spadkobiercy) spowodowany był błędem lub groźbą (art. 1019 § 2 k.c.). Uchylenie się od skutków prawnych braku oświadczenia powinno nastąpić w terminie określonym w art.88 § 2 k.c., tj. w ciągu roku od wykrycia błędu lub ustania stanu obawy przy groźbie. Takie oświadczenie spadkobierca składa zawsze przed sądem (art. 1019 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 628 k.p.c.), jednocześnie oświadczając czy i jak spadek przyjmuje i w jaki sposób, czy też go odrzuca (art. 1019 § 2 pkt 2 k.c.). Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku wymaga zatwierdzenia przez sąd (art. 1019 § 3 k.c. w zw. z art. 690 k.p.c.), dopiero z chwilą zatwierdzenia staje się bowiem skuteczne.

Przyjmuje się, że spadkobierca nie składa oświadczenia o odrzuceniu spadku pod wpływem błędu gdy dotyczy on treści zamierzonej czynności prawnej i jest błędem istotnym (art. 84 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 1019 § 1 k.c.). Błąd, co

do treści czynności prawnej jest postrzegany jako błąd, co do tytułu powołania do dziedziczenia, osoby spadkodawcy, przedmiotu spadku, czy wreszcie wielkości udziału w spadku, w tym w długach spadkowych, które przypadną mu w związku odrzuceniem spadku przez innych spadkobierców (art. 1020 k.c.) lub uznaniem ich przez sąd za niegodnych do dziedziczenia (art. 928 § 1 k.c.) Kwalifikacja błędu jako istotnego zależeć będzie od odpowiedzi na pytanie, czy gdyby spadkobierca miał prawidłowe wyobrażenie o rzeczywistym stanie rzeczy, to złożyłby oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

W doktrynie wskazuje się na wątpliwości związane z sytuacją, gdy spadkobierca podejmie próbę uchylecia się od skutków oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, albo od skutków prawnych nie złożenia takiego oświadczenia, z powołaniem się na błąd, co do prawa (np. brak wiedzy o odpowiedzialności spadkobiercy za zobowiązania podatkowe spadkodawcy, czy też pozostawanie spadkobiercy w przekonaniu, że niezłożenie oświadczenia woli jest równoznaczne z odrzuceniem spadku itp.). Zgodnie z dominującym w doktrynie i orzecznictwie poglądem, który Sąd Rejonowy podziela, brak jest możliwości uchylecia się przez spadkobiercę od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku albo nie złożenia takich oświadczeń w wyniku błędu co do prawa. Nie ulega też wątpliwości, że nie może się uchylić od skutków prawnych niezachowania terminu do odrzucenia spadku spadkobierca, który mylnie sądzi, że milcząc spadek odrzuca (tak między innymi „Kodeks cywilny. Komentarz.” pod red. prof. dr hab. Edwarda Gniewka, prof. dr hab. Piotra Machnikowskiego, 2013 rok, „Kodeks cywilny. Komentarz.” pod red. prof. dr hab. Krzysztofa Pietrzykowskiego, 2011 rok, „Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki” Elżbieta Skowrońska-Bocian Warszawa 2002 rok). Należy podkreślić, iż na tle obecnego orzecznictwa Sądu Najwyższego wielokrotnie wprost została wypowiedziana teza, iż „jedną z naczelných reguł prawnych jest, że niezajomość prawa nie stanowi okoliczności, na którą można się powoływać w celu usprawiedliwienia niepodjęcia działań, od których norma prawna uzależnia określony skutek” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2002 roku, II CKN 723/00, Lex 74464). Trybunał Konstytucyjny, w uchwale z dnia 7 marca 1995 roku, (W 9/94, (...) Zb.Urz. z 1995 r., Nr 1, poz. 20) wyraził pogląd, że funkcjonowanie prawa, zwłaszcza w demokratycznym państwie prawnym, opiera się na założeniu, iż wszyscy adresaci obowiązującej normy prawnej – a więc zarówno podmioty obowiązane do jej przestrzegania, jak i organy powołane do jej stosowania – znają jej właściwą treść (tzw. fikcja powszechnej znajomości prawa) i że nikt nie może uchylić się od ujemnych skutków naruszenia tej normy na tej podstawie, że normy tej nie znał lub rozumiał ją opacznie (*ignorantia iuris nocet*). Powyższe powoduje, że niezajomość prawa nie stanowi okoliczności, na którą można się powoływać w celu usprawiedliwienia niepodjęcia działań, od których norma prawna uzależnia określony skutek. Znamiennym jest, że taka zasada była powoływana wielokrotnie w odniesieniu do przepisów o różnym charakterze (materialnym i procesowym) i różnej randze (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1997 roku, sygn. akt II UZ 13/97, (...) rok, z. 20, poz. 409, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 1998 roku, akt II UKN 519/97, OSNP 1999 rok, z. 1, poz. 36, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2006 roku, I CK 233/05, OSNC 2006 rok, z. 10, poz. 173). Taką zasadę powołuje też orzecznictwo w sprawach z zakresu prawa pracy, charakteryzujące się liberalnym ujmowaniem pozycji pracownika (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 1999 roku, sygn. akt I PKN 679/98, OSNP 2000 rok, Nr 7, poz. 275, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 1999 roku, I PKN 429/99, OSNP 2001 rok, z. 8, poz. 265, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 1975 roku, I PZP 15/75, OSNC 1976 rok, z. 3, poz. 43).

Błędem istotnym nie jest również niezajomość przedmiotu spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 roku, IV CK 799/04, OSNC 2006, nr 5, poz. 94). Jak podkreśla się w orzecznictwie Sądu Najwyższego o błędzie, co do przedmiotu spadku można mówić wtedy, gdy brak wiedzy o rzeczywistym stanie majątku spadkowego nie jest wynikiem braku staranności po stronie spadkobiercy, czy też inaczej, gdy „błąd jest usprawiedliwiony okolicznościami sprawy” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2011 roku, I CSK 85/11, L.). Nie będzie też błędem prawnie doniosłym złożenie oświadczenia pod wpływem wadliwych, błędnych pobudek czy motywów, czy nie złożenie odpowiedniego oświadczenia w terminie z tych samych przyczyn.

Jak wskazano powyżej w świetle art. 88 § 2 k.c. uchylenie się od skutków prawnych nie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku z powodu błędu powinno nastąpić w ciągu roku od wykrycia błędu.

W niniejszej sprawie, wnioskodawca uchybił rocznemu terminowi do uchylenia się od skutków nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po K. G. (1). Postanowieniem z dnia 5 lutego 2013 roku A. G. (1) został wezwany do udziału w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po K. G. (2) w charakterze uczestnika postępowania. Odpis wniosku w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku z załącznikami, w tym wykazem zaległości podatkowych spadkodawcy, oraz pouczeniami doręczono A. G. (1) w dniu 11 lutego 2013 roku. A zatem, nawet jeśli uznać za zgodne z prawdą, choć nie poparte żadnymi dowodami, twierdzenia wnioskodawcy, że nie miał wiedzy na temat sytuacji majątkowej spadkodawcy, wykrycie błędu co do składu spadku po K. G. (1) nastąpiło najpóźniej w dniu 11 lutego 2013 roku, kiedy A. G. (1) otrzymał z Sądu odpis wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po bracie, z którego wynikało, że spadkodawca pozostawił długi.

Od tej daty należało, zatem liczyć roczny termin do złożenia wniosku o uchylenie się od skutków nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku. Wniosek zaś został złożony w niniejszej sprawie w dniu 9 września 2014 roku.

Zgodnie z art. 88 § 2 k.c. uprawnienie do uchylenia od skutków prawnych nie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po wpływie błędu wygasa z upływem roku od jego wykrycia. Przewidziany w powołanym przepisie roczny termin jest terminem zawitym prawa materialnego i nie podlega przedłużeniu ani przywróceniu.

A zatem, uprawnienie A. G. (1) do uchylenia się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po K. G. (1) wygasło w dniu 11 lutego 2014 roku.

W konsekwencji, wniosek złożony w niniejszej sprawie podlegał oddaleniu.

Na marginesie rozważań wskazać należy, iż wnioskodawca na którym spoczywał ciężar udowodnienia w tym zakresie, nie zgłosił żadnych wniosków dowodowych na poparcie swych twierdzeń, że nie odrzucił spadku po bracie z powodu błędu i braku znajomości jego sytuacji majątkowej. Nie wykazał także, że dołożył należytej staranności w celu ustalenia składu spadku, w tym zakresu długów spadkowych.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 520 § 1 k.p.c., zgodnie z którym każdy z uczestników ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie, gdyż w ocenie Sądu, nie zachodziła podstawa do modyfikacji ogólnej zasady wyrażonej w art. 520 § 1 k.p.c.